

Hazırda COVID-19 un spesifik müalicəsi yoxdur lakin xəstənin səhəti bərpa olunanadək simptomatlarını yüngülləşdirən tədbirlər görülməlidir.

Bəzi hallarda yüngül simptomları olan şəxslərdə növbəti 5-7 gün ərzində klinik vəziyyətin ağırlaşması müşahidə edilə bilər.

COVID-19-un kliniki simptomları aşağıdakılardır:

- Qızdırma;
- Öskürək;
- Mialgiya və ya halsızlıq;
- Boğaz ağrısı;
- Tənəffüs çatmamazlığı və ya tənəffüs çətinliyi;
- Qoxu və dad hissini itirməsi;

Ağırlaşmalar:

- Pnevmoniya;
- Kəskin böyrək çatmamazlığı;
- Perikardit;
- Disseminə olunmuş damardaxili laxtalanma;
- Sepsis və ya septik şok;
- Ağciyər və ürək çatmamazlığı;

Yüksək risk qrupu:

- 60 yaşdan yuxarı şəxslər;
- Siqaret çəkənlər;
- Ürək damar xəstəlikləri olan şəxslər;
- Şəkərli diabet;
- Arterial Hipertoniya;
- Piylənmə (BKİ >30, boy təyin etmək mümkün olmadıqda, çəkisi>100kq)
- İmmun çatışmazlıq və immunsupressiv hallar (QİÇS/İİV, uzun müddət steroid müalicəsi alan şəxslər, orqan transplantasiyası keçirmiş şəxslər, kimyəvi terapiya, immunomodulyator müalicə alan şəxslər);
- Xroniki tənəffüs xəstəlikləri (Kontrol edilməyən bronxial astma, AXOX, bronxoektaziya və s.);
- Digər xroniki xəstəliklər (məsələn; xroniki böyrək çatmazlığı, xronik qaraciyər çatışmazlığı, oraq hüceyrəli anemiya və s.)

COVID-19 təsdiqlənmiş xəstələrdə asimptomatik və yüngül halların evdə müşahidəsinə dair müalicə və tövsiyələr.

Yüksək temperatura qarşı tədbirlər:

- İstirahətin təmin olunması;
- Dehidrasiyanın qarşısının alınması məqsədilə suya üstünlük verilməklə, bol maye qəbulu. Sidik ifrazatı şəffaf açıq sarı rəngdə olana qədər maye qəbulu davam etdirilə bilər.

Öskürəyə qarşı tədbirlər:

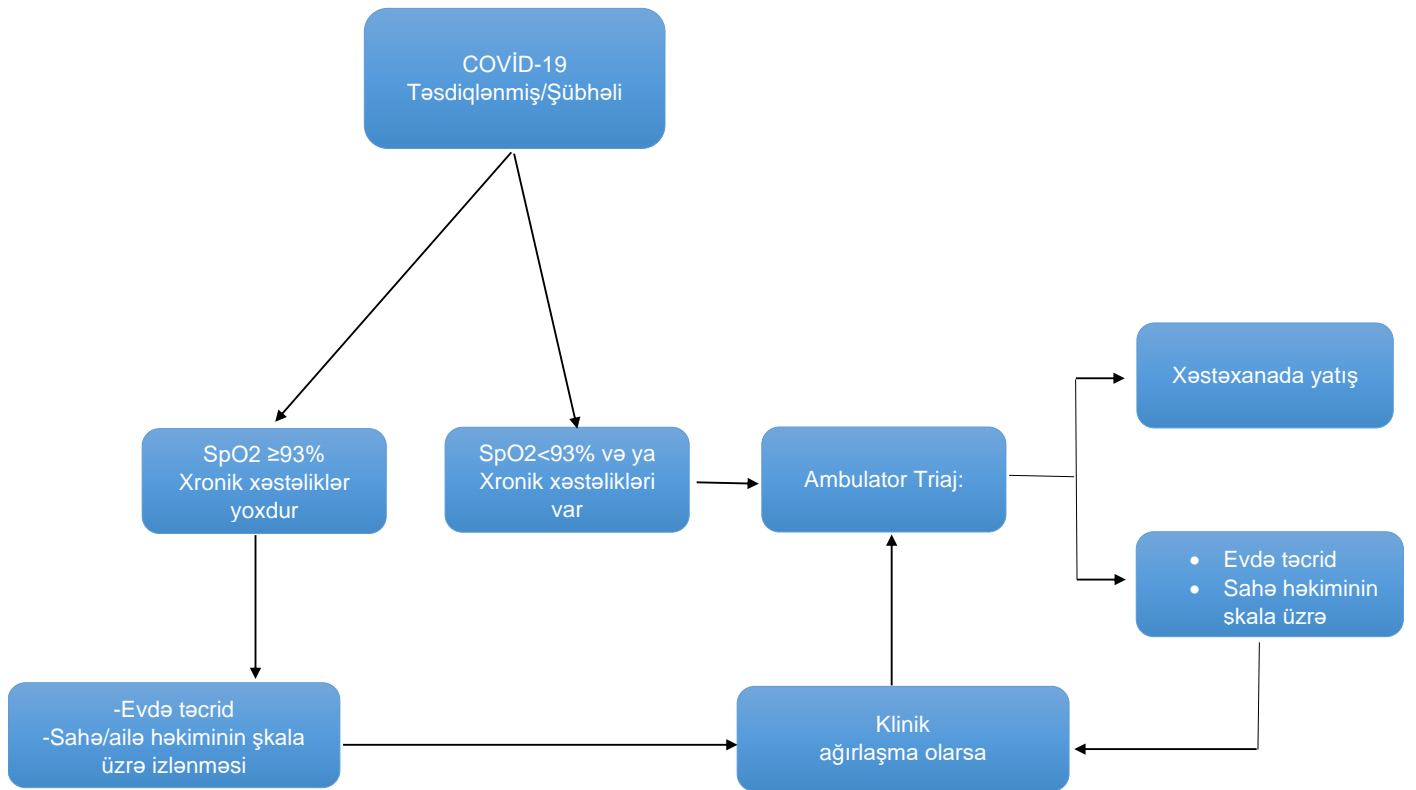
- Öskürəyi olan şəxslərin yan tərəfi üstə və ya yarımoturaq vəziyyətə üstünlük verməsi tövsiyə olunur. Arxası üstə uzanmaq öskürək refleksini artırma bilər.
- Öskürəyi yüngülləşdirmək məqsədilə çay ilə bal içilə bilər. (1 yaşa qədər uşaqlar istisna olmaqla).

Tənəffüs çatışmazlığına qarşı tədbirlər:

- Tənəffüs çatışmazlığı hiss etdikdə otaq sərin saxlanmalıdır.
- Otağı soyutmaq üçün qızdırıcını söndürülməli və pəncərələri açılmalıdır, virusun yayılmasının qarşısının alınması məqsədilə ventilyator istifadəsi qadağandır.
- Əlavə olaraq aşağıda qeyd olunanlara riayət edilə bilər:
 - Nəfəsi burun və ağızdan asta verilməli, sanki şam söndürülür.
 - Oturacaqda əyləşilməlidir.
 - Çiyinlərinlər rahat tutularaq, bel əyilmədən, düz saxlanmalıdır.
 - Bir az irəli əyilərək, əllər diz və ya möhkəm dayağa qoyulmalıdır, məsələn digər oturacağın üzərinə.

Nəfəs darlığı hiss etdikdə həyəcanlanmaq və qorxuya düşmək vəziyyəti ağırlaşdırma bilər.

COVID-19 triaj alqoritmi:

Xəstələrin evdə müşahidə meyarları:

1	Klinik, laborator və rentgenoloji yaxşılaşma əldə olunan xəstələr*
2	COVID-19 yüngül simptomlar/simptomları olmayan
3	COVID-19-a yoluxmuş şəxslərin halını pisləşdirə biləcək digər xroniki xəstəliklər olmadıqda
4	Şəxsin və ya qəyyumunun smartfonunun mövcudluğu
5	24/7 internet çıxışının olması

*Xəstə evə yazılarkən müalicə kursunu tamamlamaq məqsədilə, lazım olan dərman vasitələri xəstənin özünə təqdim edilə bilər.

Ambulator triajda görülməli tədbirlər

No	Obyektiv müayinə	Laborator diaqnostika	Funksional diaqnostika
1	Ağciyərlərin auskultasiyası	Qanın ümumi analizi	Rentgen
2	Arterial təzyiqin ölçülməsi	CRP	KT
3	Hərərətin yoxlanılması	LDH	
4	Nəbz	Ferritin	
5	Tənəffüs sayının ölçülməsi	D-dimer	
6	Saturasiyanın yoxlanılması		

COVID-19 xəstələrin evdə müalicə sxemi

No	Əsas müalicə sxemi	Əlavə simptomatik tədbirlər
18 yaşdan yuxarı olan şəxslər üçün müalicə sxemi		
1	Ümumi ev karantini: Arbidol 200 mg x 3 dəfə 10 gün Vit C tablet 1000 mg x 4 dəfə 10 gün Vit D 20 mg/2000 iu günəşirı 2 ay Zink 25 mg 1 dəfə 10 gün	Temperatur ≥ 37.5 olarsa: Azitromisin 500 mg x 1 dəfə ilk gün, 250 mg gündə 1 dəfə 4 gün; Ceftriaxon 1.0 x 2 dəfə ə/d və/və ya Moxifloxacin 400 mg x 1 dəfə 1 həftə; Paracetamol 500 mg gündə maximum 4 dəfə (hərərət olduqda)
2		Öskürək olarsa: Asetilsistein 600 mg gündə 1 dəfə; İnhalasiya: salbutamol 5 mg 1 ampul + NaCl 0.9% 3 ml; Şikayətlər itənə qədər

3		Dispeptik əlamətləri olarsa: Linex 2 kapsul gündə 3 dəfə və ya Enterol 2 kapsul gündə 1 dəfə; İshal yaranarsa: Loperamide 4 mg gündə 1 dəfə (max. 8 mg); Pantoprazol 40 mg gündə 1 dəfə; Şikayətlər yaxşılaşana qədər
18 yaşa qədər olan şəxslər üçün müalicə sxemi		
4	Simptomlar olmadıqda müalicə başlanılır	Hər hansı simptom başladıqda: Vit C: 0-6 ay 40 mg/gün 6-12 ay 50 mg/gün 1-3 yaş: 15 mg/gün 3-8 yaş: 25 mg/gün 8-13 yaş: 45 mg/gün 13-18 yaş: 75 mg/gün Azitromisin: 1-5 ay 10 mg/kg per os gündə 2 dəfə 6 aydan böyüklərə 10 mg/kg ilk gün tək doza, növbəti gün 5 mg/kg 4 gün
5		Öskürək olduqda: Öskürək üçün sirop İnhalasiya: sabutamol 2.5 mg + NaCl 0.9% 2 ml
6		Hərərət olduqda: Paracetamol 60 mg/kg gündəlik doza şəklində 2-3 dəfə (hərərət olduqda)

Covid-19 təsdiqlənmiş/şübhəli xəstələrlə təmasda olmuş şəxslər "Ümumi ev karantini" sxeminə uyğun preparatları qəbul etməlidir. Qeyd olunan müalicə sxemi və dərman preparatların qəbulu həkim təyinatı əsasında nəzarət edilərək tətbiq edilməlidir.

Risk Şkalası

Risk Şkalası üzrə toplam bal:

- yüksək risk ≥ 6
- orta risk 4-5
- aşağı risk < 4

	Normal	Təngnəfəslik		Boğulma	
Tənəffüs	0	2 bal		3 bal	
Hərərət	1 gün	2 gün	>3 gün	yoxdur	≥ 38.5
	1 bal	2 bal	3 bal	0	3 bal
Huş	Aydın		Bulanıq		
	0		3 bal		
Yanaşı xəstəliklər	Varsa 1 bal				
Simptom/Şikayətlər	Davamlı öskürək	Qusma, ishal	Əzələ ağrısı	Boğaz ağrısı	Halsızlıq
	3 bal	2 bal	2 bal	2 bal	2 bal

Yüksək riskli xəstələr xəstəxana triajına göndərilir

Orta riskli şəxslər isə hər 6 saatdan bir simptomlar telefonla dəyərləndirilməlidir

Klinik pisləşmə olarsa xəstəxana triajına göndərilir

Aşağı riskli şəxslərin təqibi 12 saatdan bir telefonla həyata keçirilir